

A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság

4. sz. általános ajánlása:

A potenciális áldozatok hátrányos megkülönböztetéssel és rasszizmussal kapcsolatos tapasztalatairól és benyomásairól végzett országos felmérések*

A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság,

emlékeztetve az Európa Tanács tagállamai állam- és kormányfőinek 1993. október 8–9-én Bécsben megtartott csúcstalálkozóján elfogadott Nyilatkozatra;

emlékeztetve, hogy e Nyilatkozat részeként megfogalmazott, a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelemről szóló Cselekvési terv felkérte a Miniszteri Bizottságot a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság olyan mandátummal történő felállítására, amely – egyéb feladatok mellett – a tagállamok számára készítendő általános ajánlások elkészítésére is kiterjed;

emlékeztetve továbbá az Európa Tanács tagállamai állam- és kormányfőinek 1997. október 10–11-én Strasbourgban megtartott második csúcstalálkozóján elfogadott Zárónyilatkozatra és Cselekvési tervre;

hangsúlyozva, hogy e Zárónyilatkozat megerősíti, hogy az Európa Tanács tagállamainak célja egy szabadabb, toleránsabb és igazságosabb európai társadalom építése, valamint hangsúlyozva, hogy e Zárónyilatkozat a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelem fokozására szólít fel;

emlékeztetve arra, hogy az ECRI 1. számú általános ajánlásában felszólította a tagállamokat, hogy – tiszteletben tarva az adatvédelemre és a magánélet védelmére vonatkozó európai törvényeket, rendeleteket és ajánlásokat – gyűjtsenek, amennyiben lehetséges, olyan adatokat, amelyek elősegíthetik azon csoportok helyzetének és tapasztalatainak felmérését és értékelését, amelyek a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia jelenségeivel szemben különösen veszélyeztetettek;

hangsúlyozva, hogy a rasszista és diszkriminatív cselekményekkel, valamint a kisebbségi csoportok helyzetével kapcsolatban az élet valamennyi területéről gyűjtött statisztikai adatok alapvető fontosságúak a problémák azonosításához és a politikák kidolgozásához;

abban a meggyőződésben, hogy ezeket a statisztikai adatokat az attitűdre, véleményekre és benyomásokra vonatkozó adatokkal kell kiegészíteni;

figyelembe véve e tekintetben, hogy a lakosság egészének körében végzett felmérések mellett a célzott felmérések, amelyek a potenciális áldozatok tapasztalatait és benyomásait rögzítik az általuk megélt rasszizmussal és hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban, újszerű és értékes információkkal szolgálnak;

figyelembe véve, hogy ezeknek a felméréseknek az eredményeit sokféleképpen fel lehet használni a problémák megvilágítására és a helyzet javítására;

* CRI (98) 30. A Bizottság az ajánlást 1998. március 6-án fogadta el.

figyelembe véve továbbá, hogy a potenciális áldozatok tapasztalatainak és benyomásainak valóságosként történő elismerése a lakosság egésze, valamint a veszélyeztetett csoportok számára egyaránt fontos üzenetet hordoz;

üdvözölve, hogy ilyen felmérést már több tagállamban is szerveztek;

jelezve, hogy a hasonló felmérések Európa-szerte történő megszervezése részletesebb képet nyújtana a rasszizmus és a hátrányos megkülönböztetés helyzetének megrajzolásához – nemzeti és európai szinten egyaránt:

javasolja a tagállamok kormányainak, hogy – a jelen ajánlás mellékletében megfogalmazott irányelvek figyelembevételével – végezzenek országos felméréseket a potenciális áldozatok rasszizmussal és hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tapasztalatairól és benyomásairól.

Az ECRI 4. számú általános ajánlásának melléklete

Irányelvek a potenciális áldozatok rasszizmussal és hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tapasztalataira és benyomásaira vonatkozó felmérésekhez

I. A felmérés általános céljai

1. A jelen ajánlásban felvázolt felmérés célja, hogy a rasszizmus és az intolerancia problémáiról a tényleges és potenciális áldozatok szemszögéből lehessen képet kapni. Ebben az újszerű megközelítésben a felmérést a rasszista, idegengyűlölő, antiszemita és intoleráns cselekmények által veszélyeztetett különböző csoportok tagjai körében végzik, olyan kérdéseket fogalmazva meg, amelyek e személyeknek a rasszizmussal és a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tapasztalataira és arra vonatkoznak, hogy hogyan látják az életüknek keretet adó társadalom egyes jelenségeit. Az így felhalmozott adatok a veszélyeztetett csoportok tagjainak benyomásait és tapasztalatait tükrözik. Ezek az adatok kiegészíthetők és gazdagíthatják a különféle területeken megjelenő rasszista jellegű incidensekre és a hátrányos megkülönböztetés egyes formáira vonatkozó kvantitatív adatokat, valamint a többségi népességnek a kisebbségi csoportokkal, illetve a rasszizmus és az intolerancia kérdéseivel kapcsolatban alkotott véleményére és attitűdjére vonatkozó információkat.

II. A felmérés megszervezése

2. A felmérés tervezését és kivitelezését érdemes olyan kutatókra vagy intézetekre bízni, akik, illetve amelyek a rasszizmus és az intolerancia terén már tapasztalatokat szereztek, a terepmunkát pedig lekérdezéseket bonyolító kutatóintézetek végezhetik.
3. A felmérés „kategóriáiként” szereplő kisebbségi csoportok kiválasztását az adott ország körülményei határozzák meg. Ilyen csoportok lehetnek például a bevándorlók, a nemzeti kisebbségek és/vagy egyéb veszélyeztetett csoportok.

4. Annak meghatározásában, hogy melyik csoport szerepeljen „kategóriaként”, figyelembe veendő tényező lehet a célpopuláció nagysága vagy az, hogy az egyes csoportok ellen irányuló hátrányos megkülönböztetés mértékére vonatkozóan milyen adatok állnak már rendelkezésre (például foglalkoztatási statisztikák vagy a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos panaszos eljárásokra vonatkozó információk).
5. Az eredmények összehasonlíthatósága érdekében indokolt lehet „kontroll”-csoportok beiktatása a felmérésbe: például olyan kisebbségi közösségé, amelyik a hátrányos megkülönböztetés és a rasszizmus terén általában nem szembesül komolyabb problémákkal.
6. A felmérés megszervezését elősegíthetik a jó népszámszisztkai adatok, mint például a születési helyre, az etnikai származásra, a felekezeti hovatartozásra, az anyanyelvre, az állampolgárságra vonatkozó adatok stb. Amennyiben ilyen népszámlálási adatok nem állnak rendelkezésre, más eszközöket kell találni a szóban forgó válaszadók azonosítására és elérésére.
7. Figyelembe kell venni, hogy bizonyos csoportok, amelyek pedig a rasszizmus és a hátrányos megkülönböztetés szempontjából különösen veszélyeztetettek – mint például az illegális bevándorlók –, ezekkel a felmérésekkel csak igen nehezen érhetőek el.

III. A felmérés megtervezése

8. A társadalmi-gazdasági háttérre és egyéb tények részleteire irányuló vizsgálódás mellett a felmérésben szereplő kérdések az alábbi nagyobb kategóriákba sorolhatók:
 - konkrét helyzetekre irányuló kérdések, úgymint kapcsolatok különféle hatóságokkal (pl. a rendőrséggel, az egészségügyi és a szociális ellátórendszerrel, az oktatási intézményekkel) vagy más intézményekkel (pl. bankokkal, ingatlanirodákkal) és létesítményekkel (pl. munkaadók, éttermek, szórakozóhelyek, boltok). A vizsgálat során feltehető a kérdés: adott időszakon belül (pl. az előző évben vagy az utóbbi öt év során) valamely kisebbségi csoporthoz való tartozásuk miatt a válaszadók hányszor váltak méltánytalan bánásmód áldozatává, illetve milyen méltánytalanságot tapasztaltak;
 - a lehetőségekre irányuló kérdések: a társadalmi életben az egyenlő részvétel előtt nyitva álló lehetőségekkel kapcsolatos benyomások, a kisebbségi csoportok helyzetének javítása érdekében hozott intézkedésekre vonatkozó ismeretek, és a lehetőségek megvalósulásának mértéke (a vizsgálódás körébe vonható például az oktatásban vagy a szakképzésben való sikeres részvétel lehetősége vagy a munkavállalási lehetőségek);
 - a benyomásokra és attitűdökre irányuló kérdések: a vizsgálatba bevont témák – a körülményektől függően – lehetnek például: az intézményekbe vetett bizalom szintje, a bevándorlási vagy kisebbségi politikával kapcsolatos attitűdök, az ország rasszistaként vagy idegengyűlölőként való értékelése, a vallással kapcsolatos problémák, a más csoportokkal kapcsolatos attitűdök, a többségi

népességgel való kapcsolatteremtés nehézségei, a befogadó és a származási országgal való azonosulás, a helyben maradási vagy hazatérési tervek, vagy az, hogy hol érzi magát valaki inkább „otthon” stb. E témáknak a vizsgálatba való felvétele révén a megtapasztalt hátrányos megkülönböztetés mértéke, illetve a különféle benyomások és attitűdök közötti érdekes kapcsolatokra derülhet fény.

9. Megjegyzendő, hogy ezek a kérdések főleg a diszkrimináció *szubjektív megélésével* kapcsolatban szolgáltatnak adatokat. Ugyanakkor a diszkriminatív cselekedeteket rendkívül nehéz objektíven és *in vivo* tanulmányozni, úgy, ahogyan azok az életben a legkülönbözőbb módon megjelennek. A szubjektíve tapasztalt hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos beszámolók jelzésértékűek, különösen, mikor azokat más adatokkal – mint például a munkanélküliségi statisztikákkal, a rendőrségi nyilvántartásokkal, a panaszos eljárások számával stb. – együtt értékelik.

IV. A felmérések follow-upja

10. Bizonyos időközönként a felméréseket meg lehet ismételni, s így fel lehet tárni, hogy a hátrányos megkülönböztetés és a rasszizmus milyen változásokon megy keresztül az idő folyamán, illetve más csoportokat is be lehet vonni a vizsgálatba.
11. A felmérés eredményei sokféleképpen hasznosíthatók. Például: rámutathatnak azokra a területekre, ahol különösen nagy szükség van intézkedések elfogadására; hozzásegíthetnek az érintett csoportok tapasztalatait és aggodalmait figyelembe vevő politika kidolgozásához és értékeléséhez; elősegíthetik, hogy a közvélemény abból a szemszögből is megismerje és megértse a hátrányos megkülönböztetés problémáit, amelyből azt az áldozatok látják; elősegíthetik, hogy a különféle területeken dolgozók jobban megismerjék, hogy a kisebbségi csoportok milyen benyomásokat szereznek intézményükről és gyakorlati tevékenységükről (pl. a rendőrség, a munkaadók, a szolgáltatók stb.).